

KDO IZ MENE POJE:
LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 3

Jesenice, 23. aprila 1971

Vsebina

Bertolt BRECHT
(prepsnil v slovenščino
Miha Klinar)

Spomini na Marijo A (poezija)
O pomladi (poezija)
Posmrtnik (poezija)
Hvalnica komunizma (poezija)
Hvalnica učenja (poezija)

Valentin CUNDRIC
Benjamin GRACER

Beseda kot gosenica (poezija)
Balada o dobri ženi (poezija)
Sreča (poezija)
Sam (poezija)

Miha KLINAR

Ljubezenska suita (poezija)
Bertolt Brecht — življenje in delo

Andrej KOKOT

Nisem puščavnik (poezija)
Kot tekočina v svetilki (poezija)
Zalostna pravljica (poezija)
Most (poezija)
Lekaj naj storim (poezija)
Svarilo mrtvim (poezija)

Vasilij KOPRIVC

O kirija (poezija)
Star prijatelj (poezija)
Prvi maj 1934 (poezija)
Tlik — tlak (poezija)
Dežela očetov in dedov (proza)

Fritz LEHMANN

Dominik MAJETIC

Ljudska popevka (poezija)
Njena napitnica (poezija)

Janko NOVAK

Valentin POLANSEK

Cešnje cvetijo (poezija)
Balada zahotja (poezija)
Spomnim se slike (poezija)
Moderna beračija (poezija)
Mahedravi križ (proza)

Črtomir SINKOVEC

Vas na visokem (poezija)
Slika (poezija)
Temno slovo (poezija)
Epitaf (poezija)

Ovanés TUMANJAN

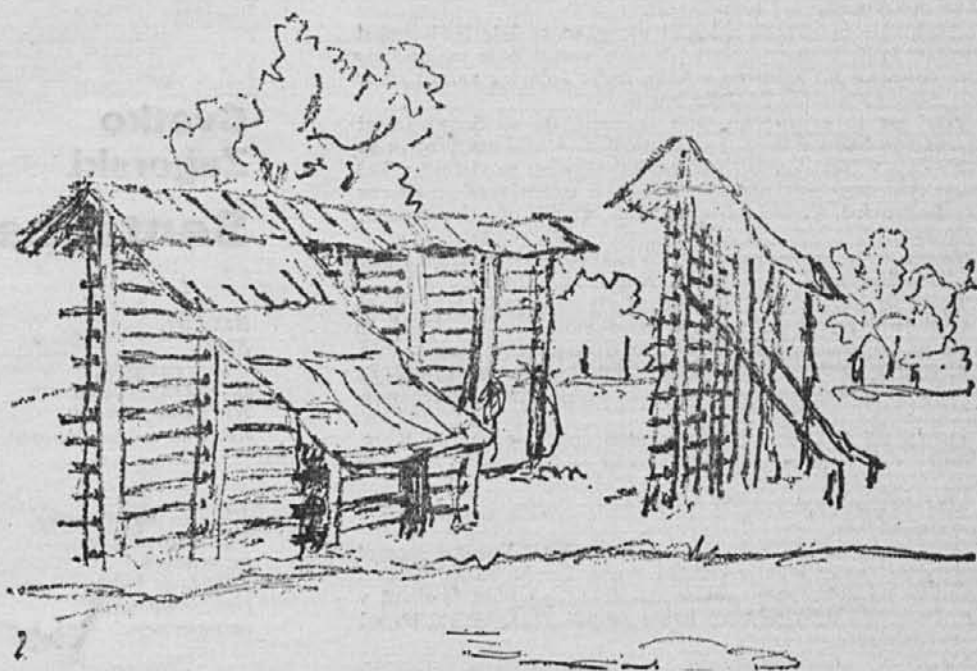
(prepsnil v slovenščino
Cvetko Zagorski)

Cvetko ZAGORSKI

V armenskih gorah (poezija)
Armenska pesem (poezija)
Četverostišja (poezija)
Sentence (poezija)
V domovini Ovanésa Tumanjana
(proza)

Likovni prispevki: Tine MARKEŽ in Tone TOMAZIN, oba člana likovne sekcije DOLIK pri DPD Svoboda Tone Čufar.

Urednik literarne priloge :Joža VARL, glavni in odgovorni uredni ZELEZARJA

Bertolt
Brecht

Hvalnica ko- munizma

Umljiv je.
Sleherni ga razume.
Lahek je.

Nisi izkoriščevalec,
lahko
ga boš dognal.

V tvoje dobro je.

Zato

se o njem poučil

Le bedaki

ga imenujejo

bedastega

in umazanci

umazanega.

Pa je proti umazanosti

in proti neumnosti.

Izkoriščevalci

ga žigosajo

z zločinom.

Mi pa vemo,

da pripravlja

zločinu konec.

Ni blaznost

marveč

konec blaznosti.

Ni kaos

Marveč red.

Je preprost

kot vsaka mojstrovina.

Te pa brez truda

ni moč ustvariti.

(prepsnil M. Klinar)

Vasilij Koprivec Star prijatelj

STAR PRIJATELJ
S teboj kramljal sem
na prvega maja dan
letos že dvajsetič
in ko se spominjam,
govoril si živo,
s stisnjeno pestjo
za šalo udaril me v prsa,
skoraj bahavo
govoril si o planu,
in delu,
o ljudeh;
in sem te spoznal.
Sedaj te je sram,
moj stari prijatelj,
letos že dvajsetič
s teboj kramljam
na prvega maja dan,
ugasnil je ogenj
v tvojih očeh,
uplahnile mišice
v tvojih pesteh.

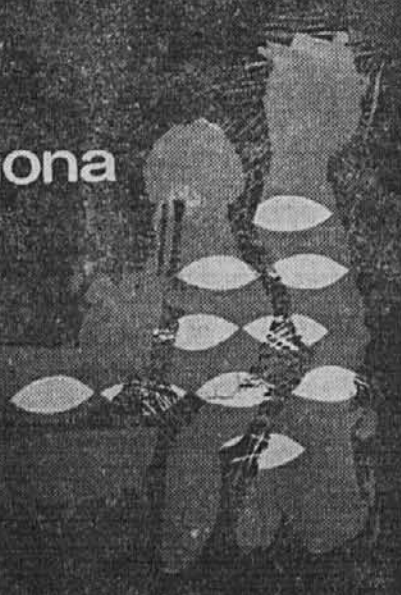
Fric Lehman Prvi maj 1934

Tu torej je
naš praznik
Prvi maj?
Prišel,
obstal,
odšel
za vekomaj
in jutri
več za njim
ne bo sledu,
le jaz
zastražen
za rešetkami
bom tu;
na trpke misli
kot na križ razpet
strmel bom nem
v rešetkast svet;
bogve kaj bo
čez leto dni,
v prihodnost kakšno
čas drvi?
Samo to veš,
da čas je trd
in da življenje
težje je kot smrt
te dni, te dni ...
In vendar veš,
da tudi tu,
kjer je pravičnost
brez glasu,
obupati ne smeš.

(Iz rokopisne zbirke
»Moabit« prepsnil
M. Klinar)

Valentin
Cundrič

Gorgona

Nova pesniška zbirka Valentina Cundriča

Mahedravi križ

Milka, Bris in Zdravko so zdaj obiskovali šolo v trgu. Ene razrednica v grapi je bila ukinjena, ker so učitelja vpoklicali k vojakom. Niso radi zahajali v novo šolo. Bali so se tamkajšnjih otrok. Znano jim je bilo, da jih bodo zmerjali: »Kmečki capini!«

Sicer niso šli vsi šolarji iz Sosednja v trg. Samo nekateri starši so uvideli, da je pač to potrebno. Tako tudi Zdravkova mati, ki je bila kmetica, vdova in Milkina mati ter Borisova, ki je imela moža pri topničarjih.

Zdaj, ko so ti trije zahajali v trg, so se šele bolj spoprijateljili. Prej, v domači šoli jih niso vezale ožje prijateljske vezi. Nihče ni bil zapleten v kake tožbe šolarjev zaradi ribarstva ali preprirov med šolsko potjo.

Zdaj pa so se kar na mah zavedali, da so Sosednjičani Zdravko je hodil v šesti razred, onadva — bila sta brat in sestra — pa v četrtega. Ob vsakem odmoru so se stisnili v kak kot porstornega šolskega dvorišča in si izmenjavali to ali onc otroško novico. Vedno so ugotavljali, da jih otroci s trga ni majo radi.

Začelo se je norčevanje. Zaradi kake jezikovne napake pač kajti vsi Sosednjičani niso znali dobro nemško.

Kako so jih zbadali, ja! Med njimi najraje še taki, ki se sami drobili dokaj pokvarjeno nemščino! Zdravko, Milka in Boris pa so vselej hodili lepo skupaj domov, pa tudi v šolo. Dokler je dopuščalo vreme, so se vozili s kolesi gor in dol. Za zimo pa je bilo predvideno, da bodo ostajali pri znancih v trgu.

»Hugo mi je danes rekel, da smo čuši! — Kaj pa je to, Zdravko?« je vprašala Milka. Zdravko jo je pogledal z živimi očmi.

»Zatožila bi ga učiteljici. Ali pa bi ti, Boris...« se je Milka zazrla v Borisa.

»Revka, ali ne veš, zakaj nam pravijo čuši? Vprašaj mamol! To je grdo žalitev,« se je začudil Boris, ker Milka žaljivke ni razumela. Zdravko pa je rekel: »Le čakaj, ga bom že dobil v pest. Potlej ga bom pa tako kakor včeraj Tesarjevega, ko mi je rekel: 'Bauerntocker!'«

Ko so pri grajskem mostu zavili na levo od velike ceste, so postajali zmeraj bolj zgovorni. Počutili so se kar domače, krepko so pritisnili na pedale bicikla, četudi je že želodček bil prazen. Tako je šlo do Plavža. Od tam pa so počasi hodili peš vsak ob svojem vozilu in se pomenkovali.

»Danes me je Gitta napadla, ker sem z bratom govorila slovensko. Pa me je Herta, pomisli ta, ki je carinarjeva hči in pravzaprav iz Nürnberga, branila!« je potožila Milka.

Obstali so sredi klanca.

»Kaj pa je rekla Herta?« Zdravko ni verjel.

»Tako je rekla: To je grdo! Kaj boš zaničevala, ko tebi pri spisu vselej pomaga! Poglej, Milka ima vselej boljši red kot ti!«

Tako je potekala jesen. Kadar je bil v četrtem razredu pouk prej končan kot v šestem, sta Boris in Milka vedno počakala na Zdravka. Dasi je bilo vsako popoldne krajše, so si med potjo še vselej poiskali kako prijetno šolarsko zabavo. Vreme je bilo suho in sončno. Vsa grapa je od dne d dne lepše žehlala v jesenski barvitosti. Otroci so bili veseli. Vriskali so in uživali čar nemotenega življenja!

S prihodnjo vigredjo pa se je vse spremenilo. Pridružil se je Vojarjev Heribert, sin iz edine hiše v Sosedju, ki je marca 1938 izobesila zastavo s kljukastim križem. Otrok, s katerim so tu in tam doma starejši bratje in sestre, kakor tudi starši, klepetali že največ nemško. Lepe vzajemnosti je bilo konec. »Tu tajč reden!« je kar na vsem lepem zabrusil Heribert Zdravku v obraz, ko ga je ta sredi trga nagovoril po domače.

Zdravko je utihnil kakor bi ga potopil v kalno vodo. Od slej se je Heriberta izogibal.

Podobno se je zgodilo tudi z Milko in Borisom.

Potem je prišel tisti aprilski dan 1942. Ko so otroci iz Sosednja prišli v trg, so začudeno gledali velike omnibuse — in vse polno policije. Tržani so zbegani tičali po hišah. Nekaterim se je videlo na obrazih uživaško zadovoljstvo. Drugi pa so trmasto stali in namenoma glasno govorili — glasno slovensko, kakor da bi hoteli reči: No, zgrabite še mene, tu sem!

Čudna vznemirjenost je napolnjevala tudi otroke v šestem razredu. Oätroci so se lotili Zdravka. Očitali so mu, da se nalašč dela nevednega.

»Kaj bi ti ne vedel?! — Saj bi vse Sosednjičane morali izseliti, vse te preklete...«

V tem hipu je vstopil nadučitelj.

Vseh petdeset učencev je stalo strumno. Naučitelju so se veličasno svetile oči za lepimi očali. Danes se prav posebno zmagovalno.

»Heil Hitler!«

(Nadalj. na 3. str.)

Beseda kot gosenica

1.

*ob tej uri daj no daj otrok
ognjišče ki je gredo vodo ob tvojem rojstvu
je sesuto*

mrtvi vse vedo

živi vse mislijo

vmes med misliti in vedeti pa leze gosenica

*beseda je prihodnost z obeti namesto dni
a prihodnosti so besede s časom namesto duše
beseda je preteklost z jokom namesto noči
a preteklosti so besede z dušo namesto ure
sedanjost pa ni beseda ki bi šla iz ljubezni
do ljubezni opolnoči po ulicah
prihodnost pa ni tišina ki bi šla iz usmiljenja
do ostale tišine vsako noč po prstih spat*

2.

*zakaj hodiš brez obleke po sobi
resnica in laž sta zemlja in luna: ista luč*

če vsi vedo

vedo trije

če ve pol sveta

vesta dva

*jokaj z jokajočimi
veseli se z veselimi
ne vleci se za ščetine živcev*

*v srajci iz nikotina
s šobo prisuškujočega
saj si vendar za pol sveta
saj si vendar za ves svet
saj si za dva celo za tri*

3.

*ni volje ne moči ne časa za sedem žalosti
telo je živa meja in ne pusti do vrta*

kadar živi vedo

mrtvi mislijo

med mislijo in vejo pa leži bodalo

zato se posekani brez obtožbe obračajo

*gosenicam zrastejo repi postanejo stare lisice
glave se jim izmuznejo v ovalno dlako
resnico z odbitim grlom nosijo na krožniku
besedo iz vate ti ponujajo na pladnju
izgubijo sikažoče tipalke
tvoja koža jim spet počí tvoja kri se jim usmradi
s tavride na tavrido mrmrajo
v eni od svojih podob*

4.

*vse je umito počesano in skrtučeno na tebi
strop sveta pa prenizék za tak ponos
majolike besed se usmrajajo
v postanih rokah*

*vanje padajo pajki in muhe
in drugi okruški tisočletja*

smer je ena

prekrižanih rok počakaš

zabrni v daljavo

ko se napne neviden lok

kdo napenja lok ne veš

slutiš da ga malikovalci malikujejo

da vriskajo ko tró tvoje lupine

da cmokajo ko se prigrize do tvoje pete

5.

*zaškriplje tvoj hrbet v blodnjaku nog
vriskaš od zanosa da jih mikaš*

*napadajo te s strupniki
zvalijo te po tleh udarijo s parklji
s taco
ugriznejo s čekani*

*vsak dan pade človeku na glavo lopata
posmeha studa in sramu
zato ti glava hitro klone
oj ta glava na nitih z nitmi
nisi potuhnjen v blaznečih kretnjah deklet*

Cvetko Zagorski Sentence

1.

Reka let.

Sled

se v čas gubi.

Le enkrat je človek.

Nič ga ne zamenja,

nihče se več ne ponovi.

2.

Minil je majski večer.

Ugasnili so ognji

po vrhovih.

Zdaj le še burja

ciprese upogiba,

raznaša pepel.

3.

Góri,

izgóri,

pepel je čist.

4.

Ogenj,

zakaj goriš?

Gorin:.

Voda,

zakaj hladiš?

Hladim.

Človek,

zakaj živiš?

Živim.

ne siješ iz plamenov večerne tišine
mesojedi dnevi se gostijo na tebi
izščipajo te iz posmeha studa in osramočenosti

6.
malo prezgodaj je za slovo za smrt
od sončne ure do sonca pelje skrit hodnik

oderejo s tebe hermelin
mahajo ti pred očmi s tvojo pižmovko
o nisi sam opravičen
če opravičuješ in posvečuješ

zbogom in mojbog si rečeš
zapišeš vklešeš svojo senco
v pečate daljav in bližine
v vse opaže sveta
zbogom in mojbog si rečeš
a kamor prideš povsod si že bil
povsod izsilijo nadaljevanje
zapišeš vklešeš svojo senco

7.
greš
lahko noč
nič hudega
že prav
z ropotuljico zemlje v rokah kot nevihta
ha: krog vratu ti bodo ovili činčilo
v nosnice in gobec mašili rakun
a življenja ne odpoveš samo izkoristiš
dvanajstletno garancijo: ne verjameš na besedo

in na besedo tudi ni treba verjeti
posebno na tako ne ki zaredi črve
na postano besedo zamočvirjeno sluzasto
tudi ni treba prisegati
druge besede ni je ni
drugačne besede ni je ni
le take besede so izgovorjene
da so plovna pot med ljudmi

8.
hočeš če moreš in moreš če moraš
planine ki so strmoglavile te molijo
odgrizneš si jezik: jezik strupnik
in v njem najdeš samo preplašeno miš

dobro veš da pred tvojim mnenjem
luč: zažgana beseda iz hrasta plutca gori
komaj te je videti iz te svetlobne maske
izmotaš se pa nikoli ne iz nje
kdor se izmota spozna da je nag
in da ga nobena obleka ne pokrije
tako se njegova koža blešči
med zažganimi besedami iz hrasta plutca
naj gre s hrbtom ali trebuhom proti ljudem
ti porečejo: saj nima ničesar na sebi

9.
taki so vsi prebrani časopisi
nad gredo zemlje sije stolp svetov

odlomiš jezik čekan
v njem ždi pohotni merjasec
to je sluzasta smer in krpa smeri
ti pa moraš do oboda

beseda je prihodnost z obeti namesto dni
beseda je preteklost z jokom namesto noči
zraste ji rep postane stara lisica
dobi sikajoče tipalke in je sluzasta gosenica
tvoja koža ji ni nikoli prav
pretesna je ali preohlapna: poka ali se guba
beseeda in ti pa morata do oboda
po gredi zemlje v eni od svojih podob

10.
obed je čas za preživele
koralda otrok na njihovem vratu je drobiž
a krona je drugje

izruvaš jezik parkelj
v njem najdeš samo razpršivec
podganjega semena

tako je torej vsako nadaljevanje
taka je torej ta plovna pot
taka je torej shramba besede
tako je govno v suknjiču
tako torej greš s hrbtom proti ljudem
tako torej spregovoriš gorgonskemu polju:
gledaš do obzorja ki je lev zemlje
na nabrekajočem kontinentu: naphanem z dobro voljo

(Iz pesniške zbirke Gorgona)

(Nadalj. z 2. str.)

Zdravko je čutil, da ga bolijo noge in da mu gre na jok. V razredu so sedeli voditelji hitlerjeve mladine, večinoma otroci nacističnih veljakov. Pa so ti začeli o tem, kar je nape-to tičalo v zraku. Nadučitelj je z velikim zadovoljstvom po-vedal: »Državi nevarni elementi bodo izseljeni v osrčje velike Nemčije.«

»Tam se bodo laže naučili nemško!« se je vmešal mladinski vodja Richard.

Nadučitelj se je spet z vidnim zadovoljstvom nasmehnil. Zdravku pa se je učiteljev smehljaj zdel kot pošatna krin-ka, izza katere votlo srepi smrt.

Vsa ura je minevala o govoričenju o današnjem dogodku. Končno je rekel nadučitelj: »Povejte doma, da je s tem akci-ja izselitve končana. Nihče več ne bo izseljen. Ljudje naj spet pridno delajo.«

Gledal je predvsem otroke, ki so prihajali iz bližnjega oko-lja v trg. To so bili kajpak kmečki otroci in seveda iz sloven-skih družin. Tudi Zdravko je ošvrknil s pogledom, kakor da bi rad dal vedeti, da je on nadučitelj človek, ki ima v vsjih ro-kah usodo vseh občanov; bil je namreč »oregruppenleiter«.

Ko je Zdravko zapuščal šolsko poslopje, si je želel samo to, da bi mu ne bilo treba več priti semkaj v trg.

Vsi zbegani so bili, ko so odhajal: z Borisom in Milko. Molčali so, dokler so bili v trgu. Da bi se pogovarjali nemško, jim ni hodilo niti v misel.

Ko so bili mimo grajskega mostu, je začela Milka na glas jokati:

»Zdaj bodo seveda guali vse nas, tudi našo mamo!«

Heribert jih je dohitel.

Onemeli so in se preplašeno spogledali.

Čez nekaj časa je rekel Heribert: »Jutri imamo službo. — Ali vi še niste pristopili?«

»Kako službo?« je trdo poprijel Boris za besedo.

»Kako službo? Pa še bara! — Na to je pravi nemški šolar! Hajot-službo imamo!«

»Jaz nisem nemški šolar!« je vdaril Zdravko.

»Jaz tudi ne!«

»Jaz tudi ne!«

»Potlej bodo morali tudi vas preseliti gor v Nemčijo, da boste postali vredni nemškega kruha!« je vzkipevajoče vrgel Heribert iz sebe.

One tri pa je pretreslo v dno duše.

Sedli so in molk se jim je zagostil v grlo.

Heribert je odšel sam naprej, oni pa so se šele počasi na-potili proti domači vasi. Bilo jim je, kakor da bi imeli kamen v srcu. Doma so povedali, kaj so danes doživeli. Preplah, ki je bil že tako ali tako v Sosedju, se je pri materah teh otrok spreminjal v obup, a ta v čudno otopelo vdanost. Dajali so otrokom najboljšo malico s sabo.

»Naj pojemo še, kar imamo!« so rekle. Oblačile so jih v boljše obleke.

»Naj raztrgamo, kar imamo še svojega!« so jadikovale. Pu-ščale so delo vnamar.

»Kaj bi se človek pehal! Ko moraš vsako uro čakati, da pridejo in te napodijo bogvedi kam, doma pa moraš pustiti vse!«

In takih mater je bilo v tistih pomladnih dneh 1942 pri nas na Koroškem mnogo. Objokane so gledale svoje imetje in se tresle pred neznanim jutrišnjim dnem. Kot vse so blo-dile misli nesrečnih ljudi! Nikjer ni bilo nobenega upanja, nobene tolažbe! In vendar je v tistih črnih dneh prihajalo plaho skoz noči nekaj novega, velikega, česar ni nihče pri-čakoval. Sepetaje je šlo od ust do ust. Oči so nenehno uha-jale tja gor v domače gozdove. Tam dol po trgu pa so lovili bedake in siromake.

»Tisočletni rajh potrebuje vojščake in zdrave delavce!«

Kakšni čudni usodi so odhajali prebivalci norišnice in si-rotišnic naproti. S Sosedja so zabasali Gojzarco.

Boris, Milka in Zdravko so jo srečali tik pred orožniško postajo, kamor jo je bil prignat orožnik. Tulila je kakor ran-jena neznana divjad. Tržani so buljili vanjo. V njihovih očeh ni bilo sočutja. Smrkavci v rjavini srajcah in črnih kratkih žametnih hlačkah so marširali mirno in kričali:

»Hängt die Juden, stellt die Pfaffen an die Wand!«

Milka, Zdravko in Boris pa so stali. Niso mogli naprej.

Smilla se jim je revka.

Spoznala je Milko in ji pomahala.

Dekletce se ji je neustrašeno približala.

Med jokom in obupnim sopihom je glasno prosila za rob-če.

Milka ga je imela pri sebi — čisto belega kot nedolžnost one revce.

Dala ga ji je.

Zdravko je zletel in kupil za svoje odrezke živilske na-kaznice nekaj klobase in kruha. Boris pa je od nekod dobil nekaj lecata.

Nesla sta Gojzarci, ki je morala čakati na veži v pritličju. Brez besed sta dala.

Ker so se zamudili še z nekaterimi opravki za svoje do-mače, so se otroci pozno vračali v grapo.

Pred Gubčevim mostom sta jih srečala dva šolarja s trga. Bila sta po mleko. Hugo je bil zraven.

»Na kmečka tesla!« sta izzivaje pozdravila.

(Nadalj. na 4. str.)

(Nadalj. s 3. str.)

Tedaj sta nastopila Boris in Zdravko. Vzela sta izzivalcema kanglico mleka, jo dala Milki v roko, potem pa sta se lotila vsak svojega. To je padalo. V začetku sta Tržana še zmerjala in grozila z bogvedi čim, polagoma pa sta začela tuliti.

»Ali ni tulila podobno Gojzarca?« se je Borisu tuljenje zdelo podobno Gojzarcinemu, ko so jo tepli. Pa ga je posmuknila sveta jeza in je mlatil, kakor da mlati tiste, ki preganjajo nedolžne ljudi in ki so tepli tudi ubogo Gojzarco. Zdravko je klečal Hugu na prsih in vpil: »Boš ti še kdaj komu rekel 'čuš'? A boš? Boš?« je obdeloval zoprneža, da se je zdaj drl kot najbolj zavržena pokveka.

»Jenajta zdaj!« ju je svarila Milka. Postavila sta vsak svojega nasprotnika na noge — in ga držala za srajco na prsih.

»Ali si jih dosti skupil od kmečkega capina?« je stresel Boris Norberta. »Bo še enkrat prišlo iz tvojih umazanih ust beseda 'čuš' ali 'vindišar'?« je kričal Zdravko nad Hugom.

Tako je tekeli oni nesrečni in žalostni čas. Minevali so dnevi, tedni, dokler ni prišlo do tistega srečanja s Heribertom, z vsemi hudimi posledicami, ki jih je to srečanje porodilo.

Tik pred zaključkom šolskega leta je bilo.

Boris, Milka in Zdravko so stali na Zagovnikovem produ, kjer so se ponavadi razhajali. Heribert tisti dan ni imel pouka. Pri sebi je imel dva tovariša s trga na obisku. Govorili so samo nemško.

Danes pa so bili na paši. Krave so seveda hodile po vseh pašnikih vzdolž ceste, kajti les ni bilo, Heribert in tovariša pa so se igrali vojno. Da bi prišlo do zaželjene vojne, so rabili Nemcev in sovražnikov. Vsi pa so hoteli biti le Nemci, kajti ti povsod zmagujejo. Nasprotnik pa ni nihče maral biti.

V tistih dneh pa se je od nekdaj vzela neka tuja popotna ženska, s krasnimi črnimi lasmi, katere je v debelih kitah imela ovite krog glave, da je izgledala, kakor bi nosila lepo kučmo. S sabo je imela hčerko. Hčerki je bilo morda tri leta. Bila pa je izredno ljubka in črnolasa kakor mati. Pravi čudes črnih barv ji je bleščal iz oči, las in celo obleke. Z materjo sta vandrali od hiše do hiše. Samo prenočišča sta iskali pod streho, drugače pa sta se zadrževali v bližini poslopij na prostem. Čeprav sta bili pravi čudež lepote, je bilo videti kakor da jih mrzi vsak človek. Bili sta ciganki — tako so ju zvali domačini, čeprav v resnici morda niti nista bili. Ta dan sta bili pri Skotlju ob Zagovnikovem produ. Sedeli sta na griču poleg razpadajočega uljnjaka.

Milka, Boris in Zdravko so ju ugledali čisto od blizu. Sedli so in ju opazovali, pa ugibali od kod da je in kaj misli. Gledali so ju pa z začudenjem. Imelo jih je, da bi ciganki in njeni hčerki storili kaj dobrega.

Tedajci so se za Skottjevim hlevom pokazali Heribert in tovariša.

»Glej to ciganko bomo napadli, to je naš pravi sovražnik, marš, marš!« je zavikal Heribert.

Eden od tovarišev ga je zadržal: »Pazi, prej je treba narediti napadalni načrt, kakor naš firer!«

Potem so pripravili kamenja, pregledali frače — in pregledali municijo za puško na zračni pritisk.

»Najbrž je to kaka špijonka, kaj pa bo drugega!« je s potišenim glasom ugotovil Heribert.

»Ali pa je kak drug sovražnik države, ki se je nalašč spreoblekel v take ciganske cunje!« je osumljal drugi.

Potem se je dvignil Heribert in začel napad. Nos je visoko zavihal. Milka, ki je to videla z onstran ceste, je vrgla desnico na srčno stran. Zdravko je vroče pogoltnil, Boris pa je pritisnil ustnji drugo ob drugo, da ga je zabolelo v licih.

»Pokažimo, da smo Nemci in da ne trpimo ciganov med nami!« je zakričal Heribert.

Prvi kamen je zletel skozi zrak in vsekal na gnilo streho čebelnjaka.

Ciganka se je ozrla počasi, kot bi jo kdo motil v molitvi. Priletel je drugi kamen ... in obležal pred nogami otroka.

Mati je črnolasko stisnila na prsi. Zdaj pa je sulo in frčalo.

Eden je metal kamenje, drugi sekal s fračami ... Heribert pa je segel po puško ...

Milka je zavpila, kakor bi se ji bližal strašanski plaz. Ciganka je začela mrzlično iskati po svojih culeh, kamni so ji padali v hrbet in na glavo, z životom je krila svojega otroka ... Kot bi ustrelil je švignila z desnico v zrak ... držala je mahedrav križ, bogec je visel pošev ... in je začela na vse grlo kričati, grozno kričati!

Borisa, Milko in Zdravka je sunilo pokonci. Stisnili so se skupaj. Zenice so bile razmaknjene od smrtne groze.

Tedaj je stisnil Heribert — dekletcu se je strto zrklo polilo po licu, kamen jo je vsekal trdo na drobno glavico. »Majkal Majkal!« je klicalo.

Tisto noč je izginila tujka brez sledu ...

Mnogo let po končani vojni je prišel Heribert na žalosten način ob življenje.

Videl sem njegov grob. In mahedravi križ ob njem ...

Valentin Polanšek Moderna beračija

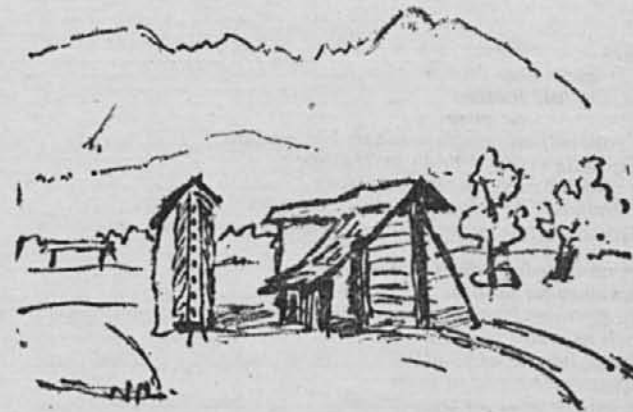
*Za sedaj imamo ta cilj,
da si nabavimo avtomobil.
Motorno kolo smo prodali,
ker smo z obroki zaostali.
V nedeljo smo doma molčali
in zaman loto-zadetek po radiu pričakovali.
Nogometno tekmo smo po televizorju doživeli,
pa zadnji denar prešteli.
V soboto je dedec nekje izostal,
da je po svoje teden končal.
Jaz rada zahajam v kino.
Otrok pa je doma in bere kriminalni roman.
Dedec me ne pelje nikdar na vino,
ker je čez teden rezek in slabo naspan.
Meni zadostuje, da mine dan.*

Spomnim se slike

*Okvir črvivast
in razmaknjen.
Steklo kot zrklo strto.
Nekaj neznatnih lis
orumeneloga papirja.
Nekaj potez
objetih teles —
in nad vsem
toliko tragične grenkobe.*

*Take slike se spomnim,
kadar srečam tebe,
ki te poznam
že tako dolgo.*

(1961)

Češnje cvetijo

*s svetlejšimi lici
spet koprniyo
dekleta*

*skoz okna odprta
vonjava zaduha
na okno uprta
je ljubica tih*

*češnje cvetijo
z nežnimi listi
in tisti
vsi čisti*

se dekletu smejiyo

(1954)

Benjamin Gracer Balada o dobri ženi

*... so žene,
ki so kot trave, zvezde, mesečina ...
Duša se v pesmi izliva ob njih
in srce ti zakrvari,
ko ti ponudijo kruh*

Veš, da so ti lahko le sestre ...

*Bila je nekoč neka žena —
dobra in lepa
kot stara, zasanjana zemlja —
in rekla je: Ljubim te — z modro kupolo neba v očeh
in rekla je: Bodi moj — s sončnimi sadovi jeseni
in naročju*

*Nisem ji dal poljuba,
ne bilke, ne rože,
ne sonca, ne zvezd*

*Samo roko sem ji stisnil
in kdo ve —
o, kdo ve,
ali je razumela ...*

*Preklel sem vse,
ki so jo kdaj ljubili
v belih hotelskih sobah
z lažnimi usti
in s smrtjo v očeh*

*Toliko misli in sanj
se še vedno srečuje
na dolgih, samotnih poteh
naše skupne usode,
da najdeš besedo,
da te roka poboža ...*

*Bila je nekoč neka žena
dobra in lepa
kot stara zasanjana zemlja
in zdaj mi je včasih hudo ob večerih,
pa molim
kar tako molim
k nekemu bogu,
ki je, ali pa ga ni,
ker je vseeno,
ali sem ali me ni.*

*Molim — brezverec
za nekaj človeškega v nas,
za nekaj, kar bi ločilo življenje od igre.*

Balada zakotja

*skoz vigredno zeleno praproto
švistne rdeča srna
uspavajoči drozgov venec
razcefra strel
v zelenem valovju rdeča sled
ki v smrti konča
skoz jesensko rdečo praproto
strast beži
zoprni vranin hrešč
neki glas prekriči
dvojni strel
zaradi divjadi krvavi dvoje
ljudi*

(1956)

Benjamin Gracer

Sam

1

Moj bog, brat
ta čas bi vola ubil
in ne tebe
Tebe

Z usti, zažrtimi v kamen
tečeš — renče kot pes
po prostoru verige

Ni je, ki bi odrešila dan
Ni je, ki bi odrešila noč:
ne cipe
ne svetnice

2

Mimo tebe gredo
s korakom včerajšnjim za jutri
utrujeni do smrti
ljudje in transparenti

Noč jim pred podrtim mostom
za belo smrt
razpenja šotor

Onstran reke je slavje
duš opijanjenih ples
v parjenju izžganih teles

Veselijo se živi — tudi za mrtve

Mimo tebe gredo
Kličejo te
Ti pa grgrraš svoj »ne«
skozi dolge valove reke

3

Nebo skriva molitev
Zemlja kletev
Komu boš dal svoj prezir?

Zemlja popije kri v strelskem jarku
Nebo pošlje krokarje nad trupla

Komu boš dal svoj prezir?
Komu, brat moj?
Svet je gluhi in nem

Janko Novak

Njena napitnica

Primi v roke, moj dragi,
čašo nalito,
na zdravje poslednjč
napij si z Margito.

Napivja si z vinom
za lepe minute,
za trenutke ljubezni,
cvetove osute.

Primi v roke, moj dragi,
čašo nalito,
na zdravje poslednjč
napij si z Margito.

Napivja si z vinom
kot ustnice rdečim,
in ljubi me, dragi,
naj te zadnjč osrečim.

Primi v roke, moj dragi,
čašo nalito,
na zdravje poslednjč
napij si z Margito.

Napivja si z vinom,
čas se izteka,
kaplja za kapljo
odnaša nas reka.

Primi v roke, moj dragi,
čašo nalito,
na zdravje poslednjč
napij si z Margito.

Napivja si z vinom,
ko svit zasine,
bo noč ta vtonila
že med spomine,
med tihe spomine.

Benjamin Gracer

Sreča

Dolgo me je bolelo srce
od temne žalosti
Peljali so kravo
z velikimi, plašnimi očmi
Peljali so jo skozi
dolgo, sončno popoldne
Za votel udarec
je bila od stvari
(Kakšna bedna usoda
za mojo občutljivo naturo)
Pobili so jo
ne da bi kdaj razumela

Hvala bogu —
z menoj bo vseeno drugače... — čemu

Dominik Majetič

Dežela očetov in dedov

Lidija je bila krhko in nežno bitje. Tako nekako bi bilo lirčno in poetično povedano. Toda nisem mu zavidal Lidije. Zavidal sem mu to, da je to Lidijo odkril in dobil v tisti lepi in čudoviti dolini, v katero sem prihajal tako redko, da sem se bal priti vanjo, ker sem že v naprej vedel, da me dolgo časa ne bo nazaj. Zavidal sem mu prav s poklično zavidljivostjo to Lidijo iz te doline kastelske. Vrelec očetovega otroštva je bil tam doma. Bil sem v drugič precepljena sadika pa sem še hodil v ta »biser« dolinski, obkrožen z milino hribov in vzgibov pokrajine in sanj obzidij.

Otroci v tej dolini pa rasto zdravo breskovo rastje. Že sedaj sem ljubosumen nanje. Nanje, ko se bojim, da bo prišel materialistično nastrojen in podkovan perverzni stavec in trem hčeram ukradel pot v svobodno zeleno sonce. Njih mati jim je ubila očeta z žganico v kozarcih in medicu v svojih bedresih. Taka mati je rojevala in rojevala, hkrati pa rušila hraste. Lidija pa je bila prava cvetlica proti tej ženski, ki je dobila moč obzidja, ki ga samo včasih, včasih silni veter obrne na robovih za kakšen kamen. Obzidja pa je bilo tu dovolj. Ti otroci pa so skakali po njem in krojili s svetom prvo pravico in krivico. Ta svet je naša svoboda. Svoboda jim je bila v očeh svetlelih.

Kako rad sem prišel v to dolino. Zadnjč sem prišel kot ranjen volk. Potuhnjen in razdražen. Vsi so se me bali in objokovali. Hropel sem v starodavni kamri in se bal smrti. Bil sem premalo pijan. Kajti v tej kamri je doletela smrt častitljivega starca, jaz pa sem bil še mlad in nekje sem pustil neko žensko, ki je podobna tej materi rojenici po dojkah in bokih. Razlezena v mogočnosti. Ležal sem in strmel in v mislih kopičil moško moč brez neke posebne želje trenutno. Točno kot ura pa sem vedel, da potrebujem samo poljub z Darjo in peč bo topla in zakurjena in topli studenci bodo kipeli kvišku kot pričakovane sapice pomladnih noči. Kakšne banalnosti, toda to sem doživljal sam in nočem deliti z nikomer, kajti ne da se več ponoviti.

Zavidal sem mu tudi to, da je on pisal o odkritju doline, o belemrodu Kolpe, o oblakih nad dolino, o zelenem bregu, o vodi Kolpe, o soteski temno zeleni v okljuku Kolpe, o starcu pri Kolpi in njegovih spominih. To je dobro, da sem o tem zvedel šele po vrnitvi iz doline. Priskutila bi se mi. Bila bi mi tuja in ne več moja. Bila bi oropana vseh okraskov in lepote in leporečij. Najstarejša hči matere rojenice je bila stara toliko kot materina poročna noč. Verjetno se je mati — rojenica spominja in ima nekollko trpkoga smehljaja okoli še vedno živih ust in kljub trpkosti je sladostrastje še vedno toliko močno, da ji zavzema vso težino dela in borbe za obstoj teh mareličnih otrok. Še malo se zaveda in ti otroci bodo stali pred njo in ji delili nauke in očitali očetu njegovo žganico. Seveda za medicu pa v tihih pomladnih, poletnih, jesenskih in zimskih večerih ve samo mati rojenica in za njega rečeno ovca. Verjetno se ji je koža ponoči naježila v toplo dlako, ki je pokrivala toplo obokano telo in ga grela: v vročičnosti in še naprej. Pijem tudi sam žganico, brez medic in mu zavidam vse razen njegove smrti, kajti ob smrtni uri se mu bodo prsi krčile v samoti brez napuha dlak mlade ovce, pasoč se v zeleni mlad podrast in samo njen hrbet se od trena do naslednjega trena premakne k naslednjemu zelišču in izbira boljše zelišča in tako naprej ves ljubi dan, da zvečer pride domov še bolj topla, dlakava in svet bi jo s poželenjem gledal in pil žganico in medicu ob uri prebujenja sokov zavzetih v teh tihih gozdovih z dolino pod sabo in kot obvezen rekvizit tekočo reko Kolpo. V potokih zelenih steza, spuščajočih se z gričev, nabuhlih v zeleni toploti topečega snega so prepevali in se spuščali navzgor in navzdol v dolino in hrib.

Nekega dne pa se bodo zbrali vsi Kostelci na skupni zabavi na gradu, pod katerim so stanovali in kmetovali njihovi predniki. Zabava bo velika in še dolgo vrsto let bodo o tem govorili. Pili bodo in peli dolgo v noč, dolgo v noč bodo goreli ognji na gradu in vse oči bodo strmele v to čudno podobo visoko povzdignjeno z visokim drevjem dvigajoči se podobi hriba in temnega obzidja. Dolgo se bodo poslavljali in poljubljali s slovo. In spet bi hiteli po svetu s še bolj žalostnim srcem in spominom na svojo davno in za večno izgubljeno dolino. Samo nekaj je tistih srečnikov, ki uživajo resnični mir prapodob doline in samega sebe in vseh tistih, ki so prišli in odšli v tuji svet in vseh tistih, ki so že mrtvi. Tako pa se ni zgodilo nič podobnega. Vsak je prihajal sam s svojim korakom v dolino. In nekje v srcu je imel majhno veselico. Z grenko mislijo na vse ostale in pijan je bil sreče in spominov. Tistih drobnih spominov, najnežnejših, najtanjših in njemu najbližjih. S steze se je oglašal klic davne ljubezni. Tiste, morda še otroško nerodne in nerazumljive. Jabolka so mu dišala z drevja. Praprót in vse tiste zelene, drobno prtinčaste rastline, vse ga je klicalo. Pet ali šest kamnov, sposojenih kdovekje, se mu je potikalo med nogami. Potem je spregovoril nekaj besed. Naštel je svoje otroke in kako hitro rastejo. O težavah in tihih trenutkih, ki so že nekje daleč in že je bilo potrebno iti nazaj, nazaj.

Konec je bilo kratke pijane sreče!

Miha Klinar

Ljubezenska suita

1. stavek: Pomladni preludij 1940

1

O kakšna noč!
Nikoli ne pozabi mesečine,
kdor to noč je k zvezdam
hrepnel.

O kakšna noč!
Nikoli ne pozabi tople sreče
nežnega objema, kdor to noč
se vračal je od deklice domov,
ki kakor meni se prvič
razcvetela je v poljub.

O kakšna noč —
iz samih stihov stkana,
ki v mojem srcu v pesem žubore
kot gozdni potok, ki pomlad oznanja
in ki za najino skrivnost
edini ve.

O kakšna noč —
zeleno ko livada, kjer zvončkov beli sneg
pomlad je razcvetel.

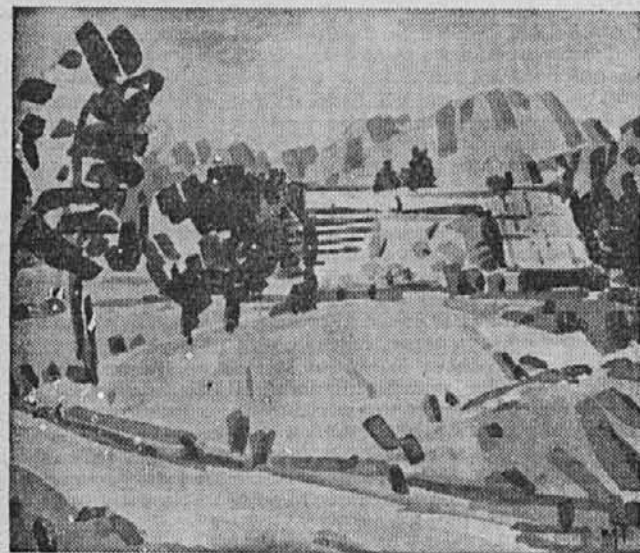
O kakšna noč —
do smrti ne pozabim mesečine nežnega večer,
ko najin je poljub v ljubezen
dozorel.

2

Tako zvenijo zvezde, ko ptice se bude
in prvi svit razpenja peroti nad goré.

Srce, prepolno sreče, bilo bi rado vrisk,
kot da ves svet je pesem brez muke, senc in stisk.

S pahljače rosne zarje zadržnil je safir ...
O dan, daj hitro mini in se prelij v večer —
v večer, kjer ti me čakaš kakor razcvetel april
med cvetjem prvih češenj kakor kraljica vil —
že včeraj nedosežna in kakor pravljica
s poljubom si se dala v last mojega srca.

3

O blažena tišina
in v tišini ti ...
Kot rosa
v mladem jutru
se v srcu
mi iskriš.

Sinjina brezoblačna
napela je nebo
in sonce
rdeče strehe
prelilo je
v zlató.

Ob cesti so kostanj
razpeli roke vej,
kot da
objeli radi
daljave bi
brez mej.

Onkraj ceste breze
si češejo lase:
še ondan
sive starke
zdaj mlade
zelené.

Na vrtu bele češnje
kot beli smeh cvetó

O jutro
v mojem srcu,
zasanjano
v nebó.

Kako to leto rano
prebuja se pomlad:
kostanji,
breze, češnje,
nad njimi dan
ves zlat

iz jutra tiho vstaja
ves čist kakor umit:
o blažena,
nedelja
in v belem cvetju
svet.

O blažena, lepota,
ki se mi daješ v dar:
vsa
je s teboj prežeta,
od tebe
ves njen čar.

O blažena, lepota,
ki vreš mi iz srca
rosna si
od cvetja
in sinjega
neba.

O blažena, nedelja,
ki mi odgrinjaš svet
in v pesem
se spreminjaš
kot rosen
zvončkov cvet.

O blažena, tišina,
ki vanjo sem ubran,
ko v pesem
se razcvetam
kot čist
pomladni dan.

2. stavek: Rjavi pajek

1

O večeru sem zapel,
ko pojema
zarje plamen.

V usta so mi vrgli
kamen
in sem v krvi
onemel.

Usta so mi
kravavela,
izgorele
so besede.

Kdo izgrebe
iz pepela
čustva, ki so
pogorela.

Zdaj je vse
krvavi kamen —
kamen, ki je
ranil usta.

Zarje je ugasnil
plamen,
noč je v meni
gluha
pusta.

2

Rjavi pajek
s čudnim križem
prede
mrežo
po dolini,
prede
prede
misli zlobne.

Mi
v nevidni pajčevini
smo samo
žuželke drobne

V mreži smo
njegove volje
in
kadar se mu
zahoče
kri sesa nam
in nas kolje.

3

Žalost dolbe,
dolbe vame.
Dolbe gube
v mlado čelo.

Sem
kot na jesen
drevesce:
listje
je zakrvavelo,
brez sadov
se je osulo —
zdaj so gole
moje veje.

Žalost dolbe,
dolbe vate:
ob drevescu
si obstala,
žalostna
oči priprla,
zrla v moje
gole veje,
zrla v travi
listje velo:
mrtve sanje
o pomladi

Dvojna žalost
dolbe vame.

4

Ne joči, deklica:
pošastno temo noči
raztrgal bo jutranji svit.

Ne joči, deklica:
v soncu razpel see bo dan
od tvojih solz umit.

Ne joči, deklica,
saj iz krvi bo vzcvetel
ljubezni rdeči cvet.

Ne joči, deklica,
rdeči cvet zadehtel
bo iz črne noči
naših let.

Ne joči, ljubica:
glej, nad gozdovi svit
že naznanja dan.

Ne joči, ljubica,
saj se skoro pest
odprla bo
v nežno dlan.

3. stavek: V zav

1

Zamaknjena v sinje oko
pustila sva rože na trati

Sedla sva v čoln, ko je
in zarja pomočila je kri

Kot ptice zapela je voda

V globini pod nama tor
in oblaki iz zlatega pred

Kakor da zapustila sva
naju čoln je nosil nad
v temno nebo med gora

V zalivu mesečine skrit
nisva slišala mrtvaškega

2

Pusta skalnata zemlja
pa sem tebe zagledal n
z lasmi zlatimi.

Kakor da si iz zarje pri
nad črni prepad naših
sem se vate zastrmel
kot v privid:
v tvojih očeh nebo
zelenkasti hrizoberil.

Pobožal sem te z očmi:
ogenj je tvoje telo.

3

Tvoja dlan v moji
drobna nežna ptica
v varnem gnezdu.

Cutim, kako srce utripa
ptici:
najina pesem.

4

Pesem naju nosi z roke
kakor dva zasanjana o
v večer.

Pesem:
tvoja ptica
v mojem srcu.

5

Nad gozdno poseko sv
dvoje samotnih ljudi:
pod nama doline
krog naju hoste
nad nama nebo
zlatozeleni šotor
na vrhove sulicastih sn

pripet na trave in goli
v zarji potemnelih
kakor speča čreda nad
zardelim in nemim
kakor mutec iz Osoj

na razorano dlan ravni
s krvavečimi žilami r
med potemnelimi gri
vasmi in jezeri
ja razbito čeljust dalj
in tujih gora
s krvavimi jeziki
večnega snega
pripet
a pod nama svet, v s
razklan
in zaradi tega sveta m
dvoje ljudi —
jelen in plaha samica
v strahu
pred lovskimi psi.

6

Prisluhnil sem s sluh
je izostril kakor živali
opreznim in vselej p
na spopad ali beg

Tišina
tišina
tišina
zeleno se vzpenjala
kakor pa skalah bršl

ra z zeleno zenico
le oblake nad gajl.

stopilo iz vode
zlato gladino.

mojimi vestli.

zlato nebo

jo na krilih pravljilne ptice,
ami, ki so pod nama tonile

temne trepalnice ločja
ga, ki je skovikal.

moje srce —
tem ozadju neba

riš
d

pa

okt

tr

obstalo

pripet

planin,

rom

j

it

ri

in

st

st

st

st

st

st

st

st

st

st

st

st

st

st

st

st

st

st

(1. 8. 69)

doline neslišno
preplaval je mrak

Na zeleni gladini tišine še veter
obstal je in mir nad gozdovi
naju popeljal je v zlato zavetje
ljubezenskih sanj.

7

Sonce, žejno v žgočem poletnem dnevu.
se je odžejalo, preden je leglo k počitku
na blazine zarje,
in se pokrilo z večerom.

Morda že jutri, ko bo vstalo z zlatih pernic,
bo izpilo droben potok,
kaplje — pizzicato violine —
padajo v tišino.

Morda bo že jutri potok
mrtva
nema struga.

O kako lahko je tudi dobro sonce kruto:
ko iz struge izpije pesem,
sežiga tudi rože.

Z ustnicami izsesaj mi iz duše
črne trne slutenj.

8

Objeta sva legla na mehko ležišče iz maha
in dišečih ciklamnov.

Detel, ki se je utrudil čez dan
nad neznanim dolgim telegramom,
je utihnil.

Morda naju opazuje v vejah skrit
in šteje najine poljube.

Ne prešteje jih nikoli, ker jih pije
s poželjivo žejno z enim samim
neodžejanim poljubom, kot da drug drugemu sva
žgoča žejna zemlja
in neusahljiv osvežujoč studenec

Pozabljava, da sva gladna, brez postelje, brez strehe
bedna, kakor more sploh kdaj človek biti beden:
v bogastvu najine ljubezni
ne pogrešava ničesar
razen sebe

zadoščata nama blazini najinih teles:
srce in duša, roke, ki naju sklepajo v objem
ustnice, ki se ne morejo ločiti.

Bi se še kje ljubila slaje
kakor pod dobrim šotorom večera
kjer so vse zvezde najine, sami
dragoceni kamni:
akvamarini, safiri, ametisti
in spreminjasti topazi.

Iz teh kamnov bom zložil črke najine ljubezni
v pesem, ki jo bova na nebu brala,
kadar bova sama in samotna v bolečini
drug drugega iskala
po spominih.

Najina ljubezen za naju vselej
zapisana bo v zvezde.

Moja ljubezen
je daritev Lepoti.

Tvojo pesem skrivam,
da bi je ne oskrunili
pogledi drugih.

Svetlobo sanj
ti darujem
in kakor molek
prebiram
biserno ogrlico
spominov.

Molim sanje, s katerimi
si me obiskala.
Molim tvoje telo, ki
sem ti ga zasipal
s poljubi.

Molim razcvetelost
tvojih ustnic, ki ne bodo
nikoli odevetele.

Molim studenec, kjer sem
se tolikokrat odžejal,
a ostal —
vselej žejen.

Molim večer, ki naju
je nekoč položil
k reki
v visoko zrelo travo
in nama odprl
zvezde
in pesem čričkov.

Molim jezera
v deželi jezer, ki so
naju nosila v čolnih
v tiha zavetja obrežij
s samotnimi ločji, kjer
sva se ure in ure
drug drugemu odpirala
kakor nežni
cvetovi lokvanjev

belih
kakor oblaki, ki so
z jatami belih čapelj
drsli visoko nad nama
in naju nosili v sanjah
v neznane kraje.

Kaj nisva rekla:
Nekoč pojdeva tja...

Molim zeleno nebo, ki naju
je v mraku pokrilo
z blestečim pavjim repom
zarje.

Molim noči, ki so
naju skrile
mesečini v svileni krilo
pred smrtjo, ki preži
zavistna
na najine sanje,
a je brez moči,
da bi jih mogla
ubiti.

Molim ta večer, ko
kakor molek prebiram
biserno ogrlico
spominov.

Molim k hrepenenju,
naj se razpne med nama,
da te v tvojih sanjah
obiščem.

Sanjaj, sanjaj,
edina...

4. stavek: Dvospev

1

Sanje, sinje ko zvezde
dragulji
razsuti po nebu
Sanje, mehke kot mah,
kjer sva sinoči
ob najinem snidenju
ležišče iz smrekovih vej
si postlala
in legla

Sanje, tople kot tvoje rokē
kadar vzdrhte mi v dlaneh
v skrivnostni in nemi
govorici ljubezni

Sanje, omamne kot tvoji objemi
kot tvoji poljubi, ki z njimi
si utrujenost dolge poti mi
z oči odpoljubil
da zasijale so kot mesečina
razlita med smreke
nad gozdno poseko
in pozabile na čas

Sanje, čiste kot tvoje oči
z žarom ljubezni iščoče
v mojih vdanih očeh
nemi odgovor srca
na svoje besede
nežne kot vetra dih —

Vetrc, ki rožam šumi
zaljubljene pesmi
mi zdel si se včera
ko sva objeta
si šepetala
nežne besede
vso noč —

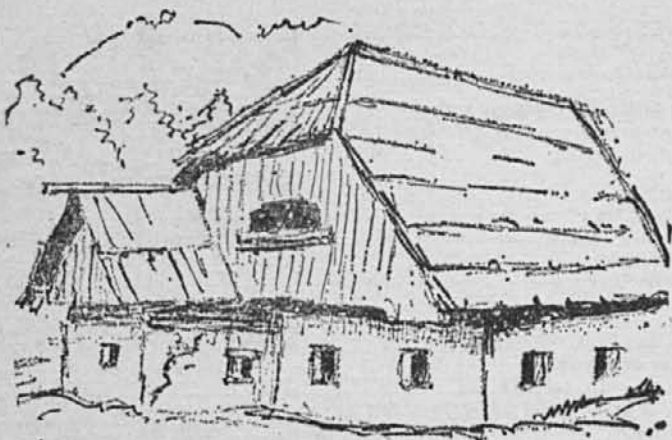
O noč čudovita, ki pravkar
minevaš in bližaš se jutru:
svit že pobira
zadnje dragulje z neba
in mesec
že zdavnaj zatonil je
v temna prostranstva

Skoro bo jutro:
pesek kristalni iz ure noči
že polzi
v uro slovesa
a moje srce
ob tebi še sanja
sanje, solzne kot jutranji svit
ki nad gorami na vzhodu
se drami —

Zakaj jutro na jambor
že zarjo razpenja —
Leže tēsno ob tebi
s tvojo odejo pokrita
že dolgo bedim
in te gledam
Gledam obraz tvoj
da vtisnila bi ga v srce si
do zadnje poteze
še pred slovesom
če morda je zadnje

Odprl oči si
in me poljubil —
a v mojih očeh so sanje
zdaj plahe kot srne
na samotni poseki
v strahu pred jutrom
ki z rožnimi usti
upihnilo
zadnjo je zvezdo.

Nadalj. na 8. str.

16. 10. 1979.

5. stavek: Nekje v davnini je pravljica

1

*Nekje v davnini je pravljica:
dekljica z zlatimi lasmi.*

*Iz sive mrtve davnine
sijejo skozi spomine
njene oči.*

*Moji lasje pa sivijo.
Gubast je moj obraz.
V srcu pokopane spijo
sanje, zlate od njenih las.*

*V srcu globoko spijo
sanje in sinje oči.
Nikoli se več ne zbudijo
sanje in sinje oči*

2

*Nekje, joj, nekje je samotni grob
Samoten grob sredi gozdnih jas.
V njem je v lobanjo
že zdavnaj strohnel
njen mladi obraz.*

*Nekje sredi host je samotni grob.
V njem so okostenele njene dlani.
V njem so sprnele v prst sinje oči
in blesk njenih las.*

*Nekje, joj, nekje v mojem srcu je grob,
ki ga že zdavnaj zagrebel je čas,
kakor zagrebel je mojo mladost
nekje sredi host.*

3

*Nista me videla, saj sta bila
delček cvetoče pomladi.*

*Nista me videla. Objeta sta šla
med cvetjem na gozdni livadi.*

*Nista me videla in vendar obstala sta
ob tvoji gomili.*

*In videl sem ju, da prebrala sta
tvoje ime: Silva*

*On je kakor v šoli otrok
računal tvojo mladost
rožo, komaj razcveto,
a že pokošeno s kosó.*

*— Osemnajst let, — je rekla
in dvignila k njemu obraz.
— Osemnajst let
in že jo pokosil je čas ...*

*In kakor da žalost za hip
bi v srce ji kanila,
je šopek pomladnih rož
na tvoj grob položila.*

*Gledal sem jo in videl sem:
imela je zlate lase
imela je sinje oči
In čul sem utripati svoje srce,
kot da ob grobu bi stala ti.*

*In poilej odšla sta objeta čez pas
kot delček cvetoče pomladi.*

*In videl sem, kako jima vzžarel je obraz
v ljubezni in mladi nasladi.*

*Jaz pa sem mislil na tvojo smrt
in na svojo, ki se mi bliža*

*in mislil, zakaj nisva midva
kot onadva mlada zaljubljenca
našla paradiža.*

4

*Se, draga, sanjam sinji žar oči,
v spominu še zlato je tvojih las
in še bi vanje rad skril svoj obraz,
zardel kot mak med žitom, ko zori.*

*Se rad s teboj presanjal bi noči,
a sanje vse mi poteptal je čas,
zdrvel čez vse, kar ljubil sem, kot plaz
in mi zasul do tebe vse poti.*

*Na tvojem grobu žene le spomin
cvet žalosti, a tudi ta mi vene;
le včasih v srcu še zakrvari.*

*Cas jadrno beži in vse drobi;
celo spomin lepote in bolečin
izgublja z njim v daljave se meglene.*

Finale

*Nič ni bolj čistega kakor otroka,
ki v sebi spoznata ljubezen.*

*Nič ni bolj svetega kakor prvi poljub,
ki s hrepenenjem osreči človeka:*

*Jutro v njem se prebujajo v rosi srebrni,
v oblakih, ki v jati, zlati od sonca
drse po sinjini brez konca.*

Taka bila si mi v srcu, ti, ki te več ni.

*Taka kot brezi, ki nad tvojim grobom šumita
nedosanjane sanje
Najine sanje, vzcvetele med trni
in dozorele v češminovo rdeče grmičje.*

K tebi se vračam:

*Spominčice sinje kot tvoje oči so ob poti
in potok pod mano kot nekdanj zaliva čeri
s srebrnino in poje
pesem mladosti.*

*Tako kot nekoč je. Mah še postilja gozdove.
Na obronkih še sinje nebo je med debela razpeto.
In drevje še poje v šumenju majskega vetra ujeto.
Tamkaj na trati narcise odprle so vrata pomladi.*

Vse še tako je

in vendar prav vse je drugače:

Strt od spoznanj k tebi, ki ni te, se vračam.

*Vračam se k brezam, ki pijejo sanje
iz tvoje prestreljene lobanje,
a v vejah*

dva ptička čebljata.

*Vračam se k tebi, ljubica moja, speča pod rušo,
vračam se s pesmijo, že zdavnaj ubito.*

*Vračam se z mrlim pepelom mladosti,
ugaslim že zdavnaj na mrtvih ognjiščih
po hostah.*

*Vračam se truden z razbitim življenjem,
s hrepenenjem, uvelim kot trate jeseni
v novemburu, ko oblaki in vetri strupeni
s slano požigajo trave
in davijo dušo*

*(dušo, ki čista bila je
kot rosc pomladne)*

Vračam se k tebi ...

Naj ptička čebljata!

Naj sanjata brezi!

MIDVA SVA V KRVI IZSANJALA SANJE

*in jaz grem brez sanj skozi dneve sedanje
kot tisoči
tisoči z mladostjo izgubljeno
med tisoči
sam.*

(nadalj. s 7. strani)

2

*Gledam te v jutru, ki leglo
je zlato kot tvoji lasje
na vrhove*

*Ustnice tvoje so v plamen
srce mi prižgale*

*Lepa si kakor ciklame:
omamljen pozabljam
na kri in na dneve sedanje
na smrt, ki nenehno na preži
zahrbtina postavljaj zasede*

*Ljubim te, ljubim
kakor ljubim to zemljo
in njeno srce, ki ga je skrila
pred smrtjo v gozdove*

*Ljubim te, ljubim:
koraki, že včeraj težki
kot da nosili s seboj
bi doline, planine
so lahki kot veter*

*Ljubim te, ljubim:
Na rokah bi dvignil te
in te ponese
iz časa, ki koplje grobove
naši mladosti
in z našo krvjo se napaja*

*iz časa, ki naše obraze
prezgodaj zori
v mrtvaške lobanje
iz časa, kjer rabelj
na vsakem koraku
nas čaka*

*ponese bi, ljubica, v čas te
ki ga slutijo sanje:*

*kakor minulost
bi najini puški odložila
in pozabila, vse pozabila
kakor v tej noči
ki nama naključje
jo je podarilo
kot dar za prestane viharje
in naju položilo
ljubezni v naročje*

*Iztrgala smrti sva srečo:
Sreča je pesem, ki nanjo
sva uglasena
Srečo drug v drugem
sva našla
Eno življenje živiva
živiva drug v drugem
in VCERAJ
in JUTRI*

ZA NAJU VSELEJ BO DANES.

Dominik Majetič

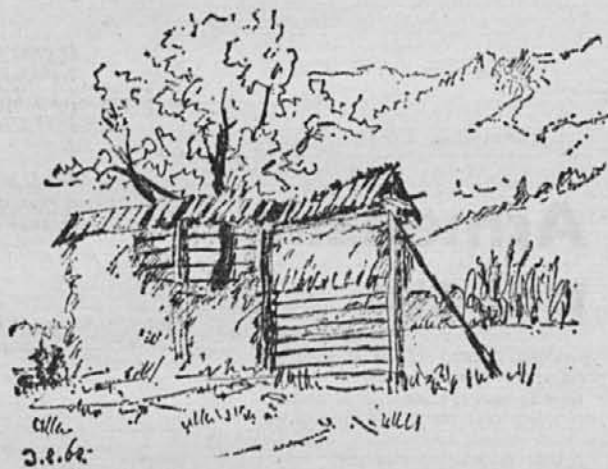
Tlak — tlak

prvi dan in drugi dan in tretji dan
zvodeni upanje vodovodne črpalke v
atmosferske motnje

kaplje brzijo v potok asfaltovne prevleke
midva stojiva ne kod ne kam naprej
po stopinjah noga k nogi in
vibrira tvoja pesem mi je všeč
in egoist odzvanja kar je zame
in vračam dolg in spustim se z ust
k dojkam in božam božam ker
je tebi všeč in grlov glas me ne spusti naprej
ter ne grem v popkovino po drobiž
ker te imam rad tudi za jutri

pesem jutri je na sposodo in ne veš
da sem isti kot včeraj in še vedno spoštujem
prošnje nenapisane z zakoni usmiljenja in
jutri bom uničen jaz in uničena ti in oba
otroka kompleksov in žalosti ne daj na prgišče
kajti tvoja pesem ni tvoja pesem sem že slišal
peti obešen na komercialni zvon in zvok je bil
v podnožju in se vrača po tvoji milosti
in verujem v sebe kot boga da bom svoj korak usmeril
v tvoje zatišje in ne bom bil hencina z namenom
smodnika in sorodnik razrušenega sveta naj bo milosten
pri tej graditvi prvobitnosti nazaj v tvoje vode in
v podnožju hiš midva otroka ne dajva drugim najine ljubezni

pesem nisem jaz pesem si ti
pesem nisem jaz pesem si ti
ohranjam te ponoči za popotnico ženska z imenom
po gospodu rojenega svoda s črkami Mira in v mojih
tvojih poteh še vedno za teboj ne zameri kot zameri okno
prebodeno s soncem okna proti cesti v ozadju in ni mi
žal ker vem da tebi ni žal žalosti prejkane in podedovane
od tvojih sestra nekje daleč ni več in ponovno grem za teboj ...

Janko Novak

Ljudska popevka

DEKLE ZARDELO, PESEM MOJA
NAJ SRCE TI RAZVEDRI,
KAKOR STARO RUJNO VINO
NAJ V ŽILAH KRI TI ZAKIPI,
NAJ DAM POLJUB NA USTA TVOJA,
DA TE LJUBEZEN RAZZARI.

PIL BOM VINO
PEL BOM PESMI
LJUBIL DEKLICE PRAV VSE,
VINO, PESEM IN LJUBEZEN,
TO ŽIVLJENJE MOJE JE.

»LE IZPIJVA RUJNO VINO!«
SEM JI SEPETAL
IN PREPEVAL NEŽNE PESMI,
ZRAVEN JO ZAPELJEVAL.
»VINU, PESMI IN LJUBEZNI
BOM DO KONCA ZVEST OSTAL.«

PIL BOM VINO
PEL BOM PESMI

Črtomir Šinkovec

Vas na Visokem

Samotna, tiha kot zaliv
je moja rojstna, gorska vas,
obkrožena od bornih njiv,
zajeza v venec host in jas.
Odtod me kliče daljni klic,
spomin otroštva dečjih dni,
na prvi cvet, spev prvi ptic
in na plašljiv opoj noči.

O, topli, božajoči glas,
vabljev in, o, mamljiv sijaj —
poti ni več, ni več nazaj
v te mlade dni, v to gorsko vas.

Slika

(na kitajski vazii)

Zina.
Drevje pod snegom.
Dolga noč,
mesec nad bregom.

Tišina.
Beli prsti. Lutnja
se drami. Slutnja.
Bolečina.

Plavam sam
iz omam.
V belem polju tavam
sam. Sam.

Temno slovo

Veter igra kot otrok se med trsti,
čolni narahlo drsijo v večer.
Hiše med bori. Njeni tam prsti
vezejo temno slovo na klavir.

Pada v srce mi kot mrzli cvetovi,
kakor snežinke na žgoče dlani,
kakor nikoli rojeni sinovi
bridko slovo od mrtvih dni ...

Epitaf

Ko mi odjadral ta bežni bo čas,
ko bom omahnil čez zadnjo minuto:
o, ne zagrinjaj s črno se ruto,
naj ne stemni se tvoj obraz.
Vedra ostani — v noči svetilka,
kakor kresnica z lučko iskanj:
in jaz bom kot cvet in jaz bom kot bilka
v sonce uvrta iz večnostnih sanj.

Pomenki s sodelavci

J. K. Gozd

Roka-trepeče
in v ledenih očeh
padajo črke na temen papir.

Ko bi bili tudi drugi verzli v »Baladi« tako dobri bi bila Balada prav gotovo obavljena. Žal se v drugih verzlih zgublja ritem, pa tudi izraz ni preveč pesniški. Tudi druga pesem še ni zrela za objavo. Toda to naj Vam ne vzame volje in po guma. Predvsem bi Vam priporočal, da prebratite in preberete čim več dobre domače in tuje poezije. Tako se boste izpopolnjevali in naposled našli tudi svoj pesniški izraz. Pošljite še. Morda imate doma boljše pesmi? Po dveh pesmih, ki še nista povsem pesmi, človek ne more soditi, koliko pesniškega talenta je v vas.

F. T. Javornik

Tudi za vas velja gornji nasvet. Berite, berite čim več dobre poezije. Dobra poezija pa je tista, ki ostane v človeku in ga notranje obogati. Poezija, ki človeka pusti praznega, ko jo bere, prav gotovo nima posebne pesniške moči in globine. Vaši motivi v poslanih dveh pesmicah so sicer vredni pesniške upodobitve, le da ste pri njih premalo pazili na jezikovno in oblikovno plat. Drugič pazite tudi na to. Morda vam bo potem tudi uspelo, da boste svoja doživlja in občutja v resnici izrazili tako, kakor terja pesem, zrela za objavo. Zato več truda in branja! Tako boste svoje pesmi tudi laže sami ocenjevali. Če je v vas talent in volja do pesniškega ustvarjanja, potem ne boste odnehali.

F. B. Jesenice

Vaši pesniški poizkusi »Tiha vas«, »Življenje«, »Ljubezen« še niso pesmi na tisti višini, da bi jih lahko objavili. Primerjajte jih z objavljenimi, pa boste lahko sami presodili. Prvo, kar morate izpopolniti je jezik in se dokopati do resničnega pesniškega izraza. Tega pa ne boste dosegli kar čez noč in je zato treba veliko brati, delati in se truditi z lastnimi pesmimi. Tokrat Vam dam lahko samo nasvet, kakršnega sem dal že tovarišici J. K. in tovarišu F. T. Berite! Veliko berite! V knjižnici imate možnosti priti do dobrih pesniških zbirk. V zadnjem času so pri Mladinski knjižnici v Ljubljani začele izhajati pesniške zbirke najboljših pesnikov, kar jih je dalo človeštvo od nekdanj do danes. Izšlo bo v desetih letih okrog 120 knjig odlične poezije svetovno znanih pesnikov. Naročite se nanje! To velja tudi za druge, ki se poizkušajo v poeziji. Zbirke izhajajo v uredništvu znanega slovenskega pesnika dr. Lojzeta Krakarja. Te knjige bodo najboljša šola za slehernega mladelega pesnika. Pa ne samo zanj. Za vse, ki imajo radi poezijo.

Drugim pošiljalcem prispevkov za »Liste« sem odgovoril ustmeno. Tudi Vas, ki Vam odgovorjam v pomenkih, vabim na sestanke kluba »Tone Čufer«, ki so vsak prvi petek v mesecu v Delavskem domu pri »Jelenu« ob šestih zvečer.

Miha Kljinar

LJUBIL DEKLICE PRAV VSE,
VINO, PESEM IN LJUBEZEN,
TO ŽIVLJENJE MOJE JE.

SPREMEMBE SO, A TU SPREMEMB NI
TAKO JE DELAL ŽE MOJ DED,
KO Z BABICO STA SE LJUBILA,
SAJ USTNE SO NAJSLAJSI MED,
OBA LJUBILA IN ČASTILA
LJUBEZEN STA IN TRTNI CVET.

PIL BOM VINO
PEL BOM PESMI
LJUBIL DEKLICE PRAV VSE,
VINO, PESEM IN LJUBEZEN
TO ŽIVLJENJE MOJE JE.

IN TA PESEM NAJ BO NASA,
POJMO VSI JO IZ SRCA,
ZRAVEN PIJMO RUJNO VINO
IN IZPIJMO GA DO DNA.
VSAKO, KI JE LJUBEZNI VREDNA
NAJ JO VSAKDO RAD IMA.

PIJMO VINO
POJMO PESMI
LJUBIMO DEKLETA VSA
OB VINU, PESMI IN LJUBEZNI
NAJ ŽIVLJENJE SE KONČA.
OB VINU, PESMI IN LJUBEZNI
NAJ KONČA SE,
VSE KONČA.

V domovini Ovanésa Tumanjána

Celo iz letala, nekaj tisoč metrov nad zemljo, se zde ruske ravnine brez meja; raznobarvne krpe spodaj so v resnici na desetine in stotine hektarov velika polja, travniki, pašniki, gozdovi... Potem zraste kakor pričaran znenada pred letalom Kavkaz — štirimotorni IL 18, v katerem se počutiš varneje in udobneje kakor v vlakcu, hiti s hitrostjo 800 km. Letalo se vzpenja in zdi se ti, da za nekaj časa zmanjša hitrost in skoraj obstane sredi med zasneženima Elbrusom in Kazbekom. Pogled in občutek, kakršna so imeli le staroveški bogovi, kadar so zrlí na Zemljo... Le nekaj minut — in letalo spolzi prek Malega Kavkaza, njegovih kamnitih gromad in sivkastih planjav, podobnih ogromnim medvedjim hrbtom, — kot bi mignil, je mimo Gruzija, in pogled se kar prižme na zeleno modri čudež v nedrju grebenov in vrhov: največje kavkaško jezero, 2.000 m nad morjem, tako veliko in globoko, da plovejo po njem ladje, poleti toplo, da sem se kopal v njem, pa bogato najslajših postrvi... polno skrivnosti davnih tisočletij in starosvetnih spomenikov. To je že ozemlje SSR Armenije, najmanjše, pa po zgodovini in kulturi najstarejše dežele SZ. Vsa leži nad tisoč metrov nad morjem, je neznansko gorata, v dolini reke Ararat neznansko plodna, predvsem pa nelzrpnno skladišče rud, z visoko razvito industrijo, tako da sodi po gospodarskih dosežkih v vrh SZ.

Strm spust, nekaj krogov nad letališčem, nekaj kilometrov krožnega drsenja, gibki lepote se še enkrat gizdavo potrese in oštane med desetiniami sebi podobnih ptičev, ki slehernu uro razpredajo svoje nebesne mreže od Baltika na severu do Kaspijskega morja na jugu in Ohotskega na vzhodu, pa tja prek Evrope do Amerike, prek arabskih dežel proti Afriki in na vzhod v globino Azije...

Brž po pristanku pritegne pogled slehernega popotnika nenavadna podoba gore na jugu: ne vidiš ji vznožja in zdi se ti, da visi v zraku. Včasih razkazuje sneženo kapo, drugič ji kakor avreola ovija vrh megla. To je Ararat, gora, ob kateri naj bi pristal Noe s svojo rešilno ladjo. Legenda z jedrom resnice. Po tej gori se je imenovalo tudi najstarejše armensko cesarstvo. Zdaj je tam Turčija. V 1.300 letih skoraj neprestanih navalov so potisnila mohamedanska plemena (Turki, Perzijci in dr.) Armence od Evfrata in Tigrisa, od jezera Van in Črnega morja v Kavkaz. In tu so se obdržali, obdelovali polja, v skalah, v soteskah, pod zemljo so gradili svetišča in palače, pisali knjige, odkrivali skrivnosti veselja in življenja — njihovi spomeniki segajo v 3. in 4. tisočletje pred naše štetje.

Bodisi da si že slišal za te starosvetnosti ali pa bral roman F. Werfla »40 dni Musa Dagh« (o milijonski moriji Armencev ob koncu I. svetovne vojne — v prevodu Ludvíka Mrzela) — o njihovem glavnem mestu Erevanu nisi imel druge predstave, ko da je staro kavkaško mesto. Ampak glej, kakšno presenečenje! Na kraju nekdanjega zanikrnega karavanskega mesta je nastalo v pol stoletja velemesto z nad 700.000 prebivalci (od dveh milijonov prebivalcev SSR Armenije), s krožnimi cestami okoli mesta, s širokimi alejami, z desetimi parkovi in tisoči vodometov in jezerc. Večnadstropne hiše so večidel iz kavkaškega rdečkastega tufa (sprimka ognjeniškega pepela) najrazličnejših odtenkov, ducati spomenikov, gledališč, muzejev, fakultet pa iz trdega bazalta (lave, zakaj vse ozemlje je bilo ognjeniško). Črnolasi, večidel rjavopolti ljudje, zelo izobraženi, nenavadno delavni in podjetni, so zgovorni, temperamentni, — njihove ulice so žive kot povsod v južnih deželah. Lokali udobni, postrežba perfektna, jedi okusne, vina, predvsem pa konjak nadvse.

So pranaseljenci dežele, ne sodijo v nobeno izmed narodnih in jezikovnih skupin, imajo svojo nacionalno krščansko cerkev (gregorijansko) in so sprejeli krščanstvo že v 3. stoletju! (Nikakor pa niso posebno pobožni — ohranili so in negujejo poganske običaje in obrede, obenem pa sodijo njihove šole, akademije, gledališče itd. v svetovni vrh!)

O njih prodre k nam pač le redkokdaj glas: Armenec Karagazjan je bil trener naše zmagovite telovadne ekipe, zablodelo ameriško letalo je pristalo lani v Leninakanu, ob jezuru Van je bil potres... v Ljubljano je prišel koncertirat violini Durdjan, v radlu poslušamo Hačaturjana, v šahu je zmagal Petrosjan... Zato mi nikar ne zamerite, da sem se nekoliko razpisal: res le nekoliko, zakaj vse človeško življenje bi bilo prekratko, da bi obseglo le drobce večtisočletne zgodovine, cele serije armenskih suženjskih ali srednjeveških držav, množice umetnikov, znanstvenikov, podjetnikov, politikov, vojakov... Na vse to sem naletel, ko me je povabilo tja Društvo armenskih pisateljev na proslavo stoletnice rojstva enega njihovih klasikov — Ovanésa Tumanjána, katerega »Armenske pravljice« sem bil prevedel iz ruščine v slovenščino. Tako sem se znašel, ko da sem padel z neba, v sončnem, rožnatem, razigranem velemestu, med 40 Tumanjanovimi prevajalci z vsega sveta, med 150 armenskimi gosti iz Amerike in Evrope in 150 pisatelji z vseh koncev SZ od Sibirije do Turkmenških puščav in Bajkalskega jezera. Sledil je teden slavlja, dramskih in opernih predstav, koncertov, zborovanj, ki me je prepričal, da je lahko tudi maloštevilen narod velik in da je lahko tudi zelo star narod zelo mlad. Piramida proslav je segala od sleherne vasi do konice — slavnostnega zasedanja Vrhovnega

(Nadalj. na II. str.)

Ovanes Tumanjan V armenskih gorah

Nelahke bile so poti, polnočne poti...

*A vztrajali smo
skoz trpljenje, temo:
hodili stoletja, da bi ugledali sij
v armenskih gorah,
v divjih gorah.*

*S seboj smo nosili misli zaklad,
iz srca porojen,
iz tal napojen,
ljudskih muk in upanja sad,
v armenskih gorah,
v visokih gorah.*

*Horda za hordo iz belih puščav
se je zaganjala v nas;
tepli so nas,
sovrag ne enkrat naš rod je razgnal
v armenskih gorah,
krvavih gorah.*

*Oropan, razkropljen je bil naš karavan...
Skoz tesni, med pečmi
iskal je poti,
krvaveč iz tisočih ran,
v armenskih gorah,
v teh solznih gorah.*

*Sómrak zakril obraz je zemlje,
a oči naše zro
v zvezdno nebo:
bodo učakale kdaj zarjo novega dne —
v armenskih gorah,
v zelenih gorah?!*

(1902)

Armenska pesem

*Gremó, gremó od daleč, tam od vzhoda,
od sinjih gor, kjer daleč je obzór,
tam je začetek našega pohoda
iz teme stoletij, iz megle vekov.*

*Je lila kri kot vali oceana,
kot reka tekla je iz srčnih ran,
okusili smo smrtno koso uragana
in padali kot snopje v brezdan.*

*Zgubili smo te, draga domovina,
vsi prapori scefrani so v drobir,
kje si zavetje, rodna kje dolina,
mar bomo našli streho kje in mir...*

*Gremó, gremó, le nada z nami hodi,
brez časa narod smo, brez mej,
gremó, kljubujemo usodi,
prisega sveta kaže pot naprej...*

(1902)

Četverostišja

*Ves svet me je žgal,
da sem ogenj postal,
ogenj postal, luč dajal,
luč dajal, pepel ostal.*
(1917)

*Morje mojih skrbi je globoko, brezbrežno,
v njem biserov polno je dno.
Se v besu ljubim spokojno in nežno.
Ceprav v meni je noč, v njej ozvezdja sija.*
(1917)

*Med dvema vekoma,
med dvema mlinskima kannoma,
premetavam se med večrajšnjim dnem
in novim, ki mu še imena ne vem.*
(1917)

*Nekoč sem ranil ptico v zraku
in jo izgubil spred oči;
zdaj z zlomljeno perutjo krili,
ponoči me iz sna budi.*
(1918)

*O čem sanjarim, kaj bi rad?
Kotiček miren, stran od hrupa.
Kjer človek uživa dela sad,
brez vojn in splet in zlobe strupa.*
(1918)

*Dosti zmot sem videl in gorja,
a v duši luč mi še gori.
O duše luč, edina razsvetljuješ pot,
ki nanjo legla je megla.*
(1918)

Prevedel Cvetko Zagorski

Bertolt Brecht

Hvalnica učenja

Uči se
najenostavnejšega!
Zanje, ki jim
je čas napočil
ni nikoli prepozno.

Uči se ABC,
čeprav ne zadošča. Toda
Uči se! Ne pusti se
vreči iz tira
Začni!
Vse moraš vedeti!
Vodstvo moraš
prevzeti.

Uči se,
človek v azilul
Uči se,
človek v ječil
Uči se,
ženska v kuhinji
Uči se,
šestdesetletnik!
Vodstvo moraš
prevzeti!
Obiskuj šolo,
brezdomca!
Priskrbi si znanja,
prezebajočil
Gladni,
sezi po knjigi:
to je orožje!
Vodstvo moraš
prevzeti.

Terj! pojasnil,
tovariš!
Ne pusti
se pretentati!
Sam
se prepričaj!
Cesar
sam ne preveriš!
Tega tudi
ne veš.
Preglej
vse račune!
Ti
jih plačuješ.
Na sleherno stran
položij svoj prst!
Vprašuj:
Kako je s tem
in zakaj?
in odkod?
Vodstvo moraš
prevzeti.

Spomin na Marijo A.

To bil je dan septembrske vedrine
V zavetju sene vijoličastih sliv
Kjer sem objemal njo, ljubezen tiho
In jo kot nežne sanje vase skrtil.
Nad nama pa na nebu je poletnem
Cvetel visoko snežno bel oblak
In jaz sem ga še dolgo dolgo gledal
Čeprav skopnel je naglo v sinji zrak.

Od tega dne so mnoge mnoge lune
Priplavale in splavale z neba
In najbrž so oklestili že tiste slive
A ti vprašuješ: Kje ljubav je ta?
Ne vem, ti pravim, ni je več v spominu
In vem, da me obsojaš naskrivaj
Obraza ne prikličem iz davnine
Ne usta, ki sem poljubljal jih tedaj.

A tudi to že zdavnaj bi pozabil
Da ni oblaka onega bilo
To vem še in le to bom vselej vedel
Prišel ves bel je od zgoraj na nebo.
Najbrž so še cvetele tiste slive
In ona sedemkrat je mati že bila
A oni je oblak cvetel samo minuto
In veter ga odtrgal je z neba.

O pomladi

Davno nekoč, preden smo se vrgli
na nafto, železo in amonijak,
je prihajal vsako leto čas
neukrotljivo zeleničih dreves.

Vsi se spominjamo še
daljših dni,
svetlejšega neba,
pomladi, ki je prihajala zares.

Se poznamo iz knjig
ta praznični čas
in vendar že dolgo nad našim mestom
ne poznamo več ptičjih jat.

Samo, sedeč v vlakih, lahko ljudje
iz mest še zaznamo pomlad,
ko ravnine beže mimo nas
v stari razločnosti.

V velikih višavah zares lahko
še zaslutimo dozdevnih viharjev pot:
a še ti se dotaknejo samo
naših anten.

(Prev. Miha Klinar)

(Nadalj. z 10. str.)

sovjeta (skupščine), vlade in CK KP Armenije, predvsem pa do plenuma, ki ga je Zveza sovjetskih pisateljev za to priložnost sklicala v Erevanu. Povabili so me, naj tudi jaz kaj povem o Tumanjanu — kako sem se seznanil z njim, zakaj sem se odločil za prevajanje in kako sem ga prevajal. Rad sem sprejel povabilo — predvsem zato, da sem lahko v slovenščini pozdravil plenum: »V veliko čast mi je, da lahko v imenu slovenskega naroda pozdravim ta veličastni zbor in se poklonim spominu velikega armenskega pesnika, človekoljuba in prijatelja vseh narodov sveta — Ovanesa Tumanjana. Preden pa preidem k poročilu, naj vam povem nekaj o Slovincih,« sem nadaljeval v ruščini. »Sem sin majhnega naroda, živečega prav na meji slovanskega sveta, zakoličenega med Germane in Romane. Večji del mojega naroda živi v SR Sloveniji, na severu FSR Jugoslavije. Toda tudi zunaj naših meja žive Slovenci. Njih usoda je težka... in v tem je usoda mojega naroda podobna usodi armenskega, čeprav ne tako strašna in tragična.« Omenil sem, kako smo Slovenci pomagali obraniti Evropo pred Turki z balkanske strani, kakor Armeni z maloazijske strani. Omenil sem skupen boj proti nacizmu in fašizmu, nakar sem razložil, kako mi je prišla v roke knjiga Tumanjanovih pesmi in kako so me presunila njegova »četrstisjaka«, tako sem jih začel prevajati. »Čeprav so bila napisana nekatera že pred 50 leti, zvenijo povsem sodobno, iz njih veje peza našega časa. Avtor ni zbudil v meni le zanimanje, marveč tudi srčno nagnjenje. Se večeraj neznan Tumanjan mi je postal v trenutku bližnjik, moj starejši prijatelj po mislih, čustvih, nazoru...« Večkrat prekinjen s ploskanjem sem končal referat spet v slovenščini: prebral sem zaključne verzice iz Tumanjanovega eposa »David Sasunski«. Potem ko je le-ta premagal ogromno vojsko napadalcev z vzhoda in juga in ko premaganci prosijo milosti, jim pravi:

»Zakaj ste zgrabili za lok
in v našo deželo prišli?
Kaj nimate svojih otrok,
žena in ognjišč in skrbi?

Odidite, kot ste prišli,
pri priči v rojstni svoj Msir,
a če vas spet dlan zasrbi,
pri nas poželite si pir —

naj gora se name zvali,
naj David Sasunski se vdre,
če meč moj vam spet odpusti
če kazen ne najde vas vse!
Bog ve, koga čaka pogin,
če znova tu srčamo se:
ali nas — branilce planin,
ali vas — vsiljence zle!«

Kdo je bil torej Tumanjan, da je bil deležen tolikšne pomsrtne slave? Kot pesnik je v najrazličnejših oblikah od sonetov do eposov slavil zgodovino domovine, bical socialne krivice, mračen svet predsodkov in praznoverja, častil ljubezen in lepoto; kot domoljub in prijatelj vseh kavkaških narodov je v najhujših časih, ko je carska oblast hujskala ljudstvo proti ljudstvu, hodil z belo zastavo po vaseh in pozival k slogi in prijateljstvu; v ječi je napisal pesnitev, v kateri je v prispodobah razkril igro velikih na Kavkazu; kot jezikoslovec je priboril ljudskemu jeziku pravico v literaturi (prej je bil armenski literarni jezik že tako zastarel in okostenel, da so mu bili kos le izobraženci); čeprav sam ni bil boljševik, je 1920. leta klical Rdečo armado, naj zasede mejo proti Turčiji. (Carska vojska je bila med I. svet. vojno umačknila čete, kar so izrabili intervencionisti — angleški, nemški, francoski — ter hujskali Turke, ki so hoteli zdaj dokončno iztrebiti Armence ter prodreti na Kavkaz in še čezenj.) Kot mislec je pogledal in razkril v svojih pesmih in prozi najskrivnejše, tudi grozljive globine človeških nagonov in odnosov...

Zal vam lahko postrežem tokrat le z dvema domoljubnima pesmima in nekaj sentencami, ki niso za Tumanjanovo poezijo niti najznačilnejše, razkrivajo pa nam usodo daljnega naroda in njegovega glasnika. Spoznali bomo, da nam nista tako daleč in ne tako tuja.

Cvetko Zagorski

Posmrtnik

Priznavam: nobenega
upanja nimam več.
Samo slepci govore
o izhodu. Jaz
vidim.

Ko zapraviš utvare,
prisede k tebi
le še Nič —
poslednji tovariš.

Bertolt Brecht

Nemški pesnik in revolucionar Bertolt Brecht (1898—1956) se je rodil v Augsburgu v družini tovarnarja, vendar je že v mladih letih kmalu po prvi svetovni vojni pokazal svojemu razredu hrbet in se pridružil komunistom ter kot tak postal največji nemški pesnik delavskega razreda, pred katerim so morali sneti klobuk tudi meščanski literarni kritiki. Pesmi v njegovem začetnem obdobju so že med prvo svetovno vojno postale protimilitaristične in napadale nemški militarizem in imperializem (Legenda o mrivem vojaku). V tem času je napisal tudi dramo Spartak in jo potem predelal pod naslovom »Bobnanje v noči« ter zanjo prejel že leta 1922 Lessingovo nagrado, v nadaljnjem razvoju pa se razvil v največjega dramatika našega stoletja in utemeljitelja tako imenovnega epskega gledališča, ki ga je ustvaril z vrsto odličnih dramatskih del, med njimi »Dreigroschenoper«, »Die Mutter« (po predlogi romana Maksima Gorkega »Matka«), »Mutter Courage«, (Mati Korajža, ki jo poznamo po filmski upodobitvi, ki smo jo gledali tudi na naši televiziji), »Leben des Galilei« (»Življenje Galileja«, ki smo ga pred kakim desetletjem slišali lahko v ljubljanskem radiu kot radijsko igro) »Der aufhaltsame Aufstieg des Arturo Ui«, »Der kaukasische Kreidekreis«, »Die Gewehre der Frau Carar« in druge. Jeseniško gledališče je igralo njegovega »Dobrega človeka iz Sečuana«.

Prav tako izreden kot dramatik je Bertolt Brecht tudi kot pesnik, mimo katerega ni more danes nobena antologija svetovne lirike našega stoletja. Njegove pesmi so odsev časa, v katerem je živel: prva svetovna vojna, obdobje kratkotrajne sovjetske republike Bavarske, revolucionarne vstaje v Nemčiji v prvih povojnih letih, bližajoča se fašistična nevarnost, ki jo podpira nemški kapital, dokler leta 1933 ne ustoliči Hitlerja v svojem boju proti nemškemu delavskemu razredu. V tem obdobju, naj omenim to samo mimogrede, je z Brechtom sodelovala tudi kasnejša jeseniška komunistka Stefi Federl-Lehmann v času svojega bivanja v Berlinu, dokler nista z možem pobegnili iz Hitlerjeve Nemčije in se zatekla k Franju Federlu-Slavku, njenemu sinu iz njenega prvega zakona, znanemu predvojnemu jeseniškemu komunistu.

Tudi Brecht je moral pobegniti iz Nemčije in živel kot emigrant na Danskem, Finskem in naposled v Združenih državah Amerike vse do ameriškega 'lova na čarovnice', kakor so v prvih letih po drugi svetovni vojni v svetu imenovali ameriško protikomunistično histerijo. Ta 'lov na čarovnice' je zatekel tudi svetovno znanega pesnika in dramatika Bertolta Brechta, ki je leta 1947 zapustil ZDA in se preselil v Švico, od tam pa odpotoval v Berlin, v Demokratično republiko Nemčijo, kjer je skupaj s svojo soprogo Heleno Weigel ustanovil svetovnoznano gledališko skupino 'Berliner Ensemble' in jo vodil vse do svoje smrti leta 1956. To berlinsko gledališko skupino, ki jo po Brechtovi smrti vodi njegova soproga, smo lahko lani gledali tudi v Ljubljani.

Kot pesnik je Bertolt Brecht v času svojega življenja izdal naslednje zbirke: »Hauspostille« (1926), »Lieder, Gedichte, Chöre« (Paris, 1934), »Svenborgergedichte« (na Danskem 1939), njegov obsežen pesniški opus pa je izšel šele po njegovi smrti (poleg »Hundert Gedichte« še zbrane pesmi) v petih knjigah leta 1961 v Demokratični republik Nemčiji, leta 1962 pa je začelo izhajati njegovo zbrano delo (drame, proza, eseji in poezija) tudi pri Suhrkamp-Verlag v Frankfurtu v Zvezni republik Nemčiji, kjer so se vladajoči z Brechtom sprizajznili šele, ko ga je slavil že ves svet kot največjega dramatika našega stoletja z vzdevkom »Shakespeare XX. stoletja«. Do takrat pa je bil v Zahodni Nemčiji in tudi v naši sosednji Avstriji na indexu kakor za Hitlerjevih časov, ko so Brechtove knjige sežgali skupaj s knjigami protifašističnih nemških pesnikov in pisateljev na Göbbelsovih grmadah.

V naših »Listih« se bomo s tem pesnikom in revolucionarjem še večkrat srečali. Tokrat ga predstavljamo z nekaj drobci lirike iz njegovega prvega pesniškega obdobja.

M. Klinar

Andrej Kokot Nisem puščavnik

Nisem puščavnik
v samotni peska ali skal.
Nisem gluhomem,
ne slep in ne obdan
z obzidjem samostanskih sten.

Sredi ljudi sem
in prečkam križišča
daljnih poti,
kjer se srečujejo
tokovi življenja.
In vendar sem sam.

Stopil bom
na obrežje te reke
in prisluhnil vrbi,
ki se sklanja nad njeno gladino
in šepeta svojo žalostno pesem.

Žalostna pravljica

Nekdo
se je pritihotopil
v kamro moje skrivnosti
in mi odnesel
poslednji kanček samozavesti.

Nekoč
se je v meni pojavil,
kot kramar
in mi ponudil
izgubljeno dragocenost.
Vendar se nisem zmenil zanj.
Zaloputnil sem vrata ponosa
in tako prikril svojo izgubo.

On pa je bil
usmiljen:
svojo kramo je pustil
na pragu moje vesti
in tiho odšel.

Kljub temu pa ne odprem
svojih vrat,
ker se bojim, da s podarjenim
blagom ne bom imel kaj početi.

Kot tekočina v svetilki

Kot tekočina
v svetilki izhlapeva
moj čas,
ki ga vsrkava ogenj
mojih dni.
Vseeno mu je,
koliko potroši
goriva in vseeno mu je,
kdaj bo ugasnil.
Kajti zaveda se, da bo nekoč
nekdo
spet prižgal luč in ga
dvignil iz teme
v katero se bo zarastel.

In spet
bo dogoreval.
Le mojemu času
ne bo svetil v temo

Most

Prišel je človek
in zaukazal:
BODI MOST!
In bil sem most.
Po mojih železobetonskih
rebrih so hodili
ljudje in bogovi
in teptali moj krivi hrbet.
Cas pa je počasi
spodkopaval mojo trdnost
in jo nekega dne dokončno uničil.

Moji napeti loki
so se vzravнали
in bil sem spet človek.
Odtlej bežim pred ljudmi,
ker se bojim, da mi bo spet
kdo zaukazal: bodi most.

Le kaj naj storim

Udaril sem v mizo,
pa ste rekli, da je bilo preglasno.
Izrekel sem odkrito besedo,
pa ste rekli, da je bila preresnična.
Povedal sem vam, da sem tu,
pa ste rekli, da lažem.

Le kaj naj še storim?
Ali naj se spet za desetletja
zakopljem vase in dušim
svojo besedo in tajim svoj izvor?
Ali naj pustim,
da mi do konca scefrajo jezik
in ga steptajo v zemljo
iz katere je zrastel?

Ne!
Tu sem in tu bom ostal
in se postavil med vaše mesijanske račune!

Svarilo mrtvih

Zemlja
se je pogreznila vase
in njena gruda
je vztrepetala.
V njenih žilah je zaklokotala
kri mojih bratov in v visokem curku
bruhnila v nebo,
oškropila črne oblake in travo
in goro ljudi,
ki se je naposled podrla
in razletela v prah.

Zemlja
se je stresla,
ker so spregovorili mrtvi.
V njihovem besu
je zarohnela resnica
našega izvora.

